

Løssalg: 52,50 kr.

HUSK!
DEADLINE FOR TILMELDING TIL
FÆLLESUDSTILLINGEN ER
DEN 31. JANUAR 2017
lkaas@os.dk

ISSN 1904-6375

DANSKE POTTEMAGERE

Medlemsblad for Dansk Pottemagerforening af 1894

Nr. 44
oktober 2016
www.danskepottemagere.dk

INDHOLDSFORTEGNELSE

Formandens leder	Side 1
Pottemagerbyen Bürgel	Side 1
Dimser og dippedutter	Side 3
Barium i glasurer	Side 4
Efterårsworkshop i Lejre	Side 5
Annoncer	Side 13

Sidste frist for indsendelse af artikler, læserbreve, annoncer, kommentarer, ris og ros er:

1. februar 2017

Næste udgave af Danske Pottemagere udkommer i februar 2017

Ansvarshavende redaktør:

Meike Diederichsen
Malling Bjergervej 66
8340 Malling
meikeskeramik@hotmail.com
Tlf: 26 37 78 30

FORMANDENS LEDER

Af Finn Risom

2016 blev et år med meget forskellige oplevelser i foreningens regi. Teglværksbesøg og et indtryk af den side af lerproduktionen og med en god kontakt til den aktive ejer Jørgen Strøjer. Det kan forhåbentlig bidrage til en stadig udvidet interesse fra Vedstaarup for vores side af keramikken. Jydepotteworkshoppen var så den anden yderpol i keramikverdenen. Rigtig godt, at vi har et sted som Sagnlandet, som med gamle og unge pottekoner har videreført traditionen for de sorte potter, der udgør en så markant del af vores erhvervs kulturhistorie. Mange inspirationer til former for keramisk fremstilling og brændingsformer kommer til os udefra. Godt at vi har hjemlige traditioner, som er værd at kende til.

I 2017 ser vi forhåbentlig rigtig mange til fællesudstilling i Hune. Forårsweekenden har bestyrelsen besluttet at afholde på Djursland i marts. Mere centralt i landet kan det ikke blive med hurtig transportmulighed også for sjællænderne. **Men vi mangler nogle lokale eller andre medlemmer, der kan være med i forberedelsen, så vi kan få sammensat et rigtig godt program!** Datoerne er den 25. - 26.3. 2017.

Som det fremgår af artiklen på denne side, fik jeg i sommer besøg af den unge, dynamiske borgmester fra den tyske keramikby Bürgel. Kort forinden

var jeg faldet over et par bøger om byen og traditionen, så jeg var på forhånd klar over, hvor interessant stedet er. Bürgel er meget interesseret i at udvikle keramikerhvervet i deres område. Der er nu knyttet en kontakt, og vi følger op på muligheden for at tilbyde medlemmer deltagelse i deres store keramikmarked i 2017.

POTTEMAGERBYEN BÜRGEL I TYSKLAND

Cirka halvvejs mellem Berlin og München, ikke langt fra universitetsbyen Jena, ligger den lille pottemagerby Bürgel. Placeret i de bløde bakker over Saaleflodens dal udviklede Bürgel sig til et regionalt center for keramikfremstilling og til den kendteste pottemagerby i det forhenværende DDR - dengang som nu berømt for den blå begitning med de hvide prikker.

"Kunstkeramikken" - den nye stil, der nu er lig med Bürgel

Men keramikfremstillingens historie i Bürgel har langt mere at byde på. Meget af det kan beundres i Keramik-Museum Bürgel - Thüringens eneste, foreningsbårne specialmuseum for keramik. Ved siden af de permanente udstillinger om pottemagerhåndværkets historie, samt bürgeler keramik i skønvirkestil, byder museet på særudstillinger om navnkundige pottemagerværksteders og manufakturers historie eller præsenterer enkelte keramikere. Her rettes blikket også mod andre pottemagercentre i Thüringen og resten af Tyskland.

Selve museet er et af de ældste keramikmuseer overhovedet. Det blev allerede i 1880 etableret som internt udstillingsrum for de lokale pottemagere, men åbnede samtidig adgang for offentligheden. I dag viser det Bürgels 450 år gamle pottemagertradition, som tog sin begyndelse, da pottemagerlauget blev oprettet i 1660. I de første 200 år blev der i al overvejende grad produceret stentøj af høj kvalitet. Bürgels særlige kendetegn var her det såkaldte "blå forklæde", der fremkommer ved hjælp af kobolt i saltbrændinger.

Enhver tænkelig brugsgenstand fra den førindustrielle tidsperiode blev således fremstillet i stentøj og solgt i en omkreds af over hundrede kilometer. Industrialiseringen satte imidlertid en stopper for pottemageriets første, lange blomstringstid i Bürgel. Nye materialer og fremstillingsmåder slog igennem i køkken og husholdning - såsom porcelæn, fajance, støbejern og aluminium - og førte til en massiv nedgang for afsætningen. Havde der været 35 pottemagerværksteder i 1860, var der ved århundredskiftet kun fem traditionelt arbejdende værksteder tilbage. I årene efter 1874 støttede landets regering dog etableringen af en række keramikmanufaktur, som erobrede nye markeder ved at producere såkaldt "kunstkeramik". Det var overdådigt dekorerede og til dels støbte pyntekar, og pottemagerbyen udviklede derved et moderne profil.

Nybruddet var en af årsagerne til Keramik-Museum Bürgels grundlæggelse, samt til etableringen af en tegneskole i året 1880.

Den nok mest bemærkelsesværdige epoke i Bürgels keramikproduktion lå i begyndelsen af det 20. århundrede. I tiden mellem 1903 og første verdenskrigs udbrud designede den kendte belgiske arkitekt og art-nouveau-designer Henry van de Velde helt nye former for emner til Bürgels keramikproduktion, og som en følge af det udviklede pottemagerbyen sig til et centrum for Jugendstilkeramik. Resultaterne af van de Veldes anstrengelser for at finde nye former og farver er blandt de fornemmeste genstande i museets samling.

Ved siden af de store manufakturer eksisterede der fortsat små pottemagere, der prøvede at overleve ved produktion af traditionel brugskeramik. Det var dem, der hjalp håndværket gennem Mellemkrigstidens verdensomspændende økonomiske krise. Emner med flerfarvede kohornsdekorationer havde en sådan blomstringstid i denne periode, at det endda førte til etablering af tre nye værksteder.

I DDR dominerede to storproducenter områdets keramikfremstilling. Den ene var en stor såkaldt "folkeejt virksomhed", hvor en række større værksteder var blevet lagt sammen til et produktionsfællesskab (PGH "Kunsthandwerk Bürgel"). Ved siden af den eksisterede der imidlertid fortsat flere små værksteder - fx Walter Gebauers, en af de vigtigste keramikere i DDR, Viktor Greiners værksted, samt uddannelsesværkstedet på højskolen for industriel formgivning i Burg Giebichenstein/Halle.

I dag er der ni aktive pottemagerværksteder i og omkring Bürgel. Til deres produkter hører ikke kun det traditionelle blå stel med de hvide prikker, men også moderne og individuelle designs af fortrinsvist brugskeramik. Bürgels pottemagere sælger mest deres varer på de mange pottemagermarke-

der i hele Tyskland, som de rejser til i sæsonens weekender. Kun Töpferie Eichtbürgel har egne forretninger i Berlin og ved Østersøen, hvor den blå-hvide keramik således er permanent repræsenteret.

Med knap 100 udvalgte keramikere og ca. 20.000 besøgende finder et af de største og traditionsrigeste pottemagermarkeder i Tyskland sted i Bürgel hvert år i den næstsidste weekend i juni. Et af markedets højdepunkter er uddelingen af den årlige Walter-Gebauer-Keramikpreis, der hver gang har fokus på et bestemt tema og ledsages af en konkurrenceudstilling. Den har deltagere fra ind- og udland, har fokus på brugskeramik, men tillader også mere kunstneriske tolkninger. I 2016 lød mottoet: "Velbevaret. Lågkrukker og forrådskar." For Keramikmuseet er der i denne ramme mulighed for at udvikle dets samling af moderne keramik. I en femårig turnus vises prisvindere og nyindkøb på en særudstilling.

DIMSER OG DIPPEDUTTER

Af Christian Glahn

Inspireret af Signes indslag i sidste blad, har jeg indsendt to bidrag til afdelingen "Dimser og dippe-dutter". Den ene idé har jeg fra min gode Sagnlandskollega Marianne, der bruger låget af et

krydderiglas, når hun skal dreje ting af og gerne vil undgå spor efter venstre hånds fingre i bunden af emnet. Billedet viser anvendelsen - dog her på en allerede afdrejet kop. Man kan selvfølgelig ikke dreje tingen af inde under krydderilåget. Ideen er bedst, hvis man ønsker en plan standflade.

Den anden idé består i et bøjet kobberrør til brug ved glasering. På billedserien (på næste side) ser man, hvordan man kan glasere et emne på både inder- og yderside på samme tid (emnet her er allerede brændt).

Når man sænker emnet ned i glasuren, hvilende på enden af røret, slipper luften inde i emnet ud gennem røret - og smutter samme vej tilbage, når koppen hæves op af glasuren igen. Der kan være en lille uglaseret plet tilbage på bunden af indersiden. For at glasere denne plet også kan man enten forglasere bunden indvendigt, eller man kan duppe pletten efter med en pensel. Med lidt is i maven kan man også begitte på denne måde - hvis man tør. Til større emner har jeg konstrueret et andet U-rør i 32 mm grå PVC afløbsrør og -bøjninger. Det har jeg desværre ikke billeder af.

BARIUM I GLASURER

Af Klaus Kristensen

Jeg vil prøve at svare så fyldestgørende som muligt på Doriths spørgsmål, vedrørende hvad der sker med barium i en glasur.

En smeltet glasur består af en eller flere smeltefaser og udkrystalliseret materiale, hvori komponenterne af de tilsatte råstoffer indgår. Da mange komponenter indgår i glasurens smeltefase og krystaldannelser, og der ofte kun skal små ændringer i mængder, temperaturer og nedkøling til at forskyde balancen i en glasur, er det vanskeligt at være helt præcist, men jeg håber følgende vil give et fyldestgørende billede:

Barium tilhører gruppen af jordalkalier sammen med calcium, strontium og magnesium. Hvis det kan være en hjælp, så sammenlign i det følgende med calcium. Calciums karbonat heder kridt og dets sulfat er gips. Hvadenten barium tilsættes som karbonat eller sulfat, vil det under ophejning spaltes i bariumoxid og kultveilt/ svovlilte. De to

sidstnævnte forsvinder i luften. Bariumoxidet indgår i glasuren og vil ved mindre mængder være en stabil bestanddel af smeltefasen og kan vanskeligt opløses af vand eller syrer. Oftest anvender vi barium for at gøre glasuren mat, og hertil behøver vi at tilsætte betydelige mængder, og vi må her antage, at oxidet vil forekomme i fri tilstand i glasuren. For at vende tilbage til calciumanalogien, så heder calciums oxid brændt kalk, læses af vand til læsket kalk og danner calciumkarbonat (kridt) under påvirkning af luftens indhold af kultveilte. På samme måde vil bariumoxid af luftens fugtighed læses til bariumhydroxid, som videre omdannes til bariumkarbonat. Når bariumkarbonat påvirkes af syrer, dannes der giftige, opløselige salte (jævnfør afkalkning).

Konklusionen må være, at tilsættes der mindre mængder barium til glasuren, vil størstedelen være bundet i glasfasen, mens der ved større mængder i en matglasur højst sandsynligt vil være frit tilgængeligt bariumkarbonat i glasuroverfladen. Om det er for meget, er en tolkning, som lovgivningen kommer til at se på. Om vi slår vores gode kunder ihjel (dårlig forretning)? Næppe, der skal 418mg/kg rotte (LD_{50}) for at slå den ihjel. Dog vil den fornuftige pottemager allerede nu begynde at substituere. Jeg har selv gjort det for længst, mest fordi jeg finder bariumsmatte glasurer utåleligt ømfindtlige at arbejde med.

Dorith rejser et andet interessant spørgsmål: Hvad sker der lovgivningsmæssigt med de farvende oxider i fremtiden. Jeg er selv bange for, at vi på et tidspunkt vil være begrænsede til at bruge iblandingsfarver af inklusionstypen. Værre bliver det, når man tager fat på krystallinsk kvarts, så vil vi kun kunne købe plastisk ler og oprørte glasurer.

EFTERÅRS-WORKSHOP I SAGNLANDET LEJRE

Fra den 16. til den 18. september mødtes en stor flok entusiastiske pottemagere i Sagnlandet Lejre for at få indblik i den gamle jydepottetradition. Vores medlem Christian Glahn, som er deltidsansat i Sagnlandet, havde både sørget for at tilrettelægge et spændende program og for at reservere oplevelsescentrets lejrskolefaciliteter. Derfor havde vi brugsretten over en lille gildesal og et køkken (for uden mad og drikke duer pottemagerne som bekendt ikke), adgang til fine toilet- og bade faciliteter "backstage", mulighed for at overnatte i rustikke træhytter med gratis soveskind, samt sidst men ikke mindst hele Sagnlandet som kulisse.

Fra venstre: 'Gammelpot', Inger Heebøll, Sagnlandets fotograf Ole Malling, Christella, Marianne

Arrangementet smugstartede fredag aften i centrets foredragssal med sjove og interessante filmklip om jydepottefremstilling. Vi så både en autentisk sort-hvid stumfilm fra 1942 og mere nutidige optagelser. Især den gamle film var fascinerende, da den viste en ægte jydepottekones arbejde, sådan som den var gået i arv fra mor til datter, mere eller mindre uændret i flere hundrede år. Ja, selv den trillebør, som hendes mand transporterede potterne i, lignede en fra Arilds tid.

Flere medlemmer stødte til lørdag morgen, og efter en lækker morgenmad med nybagte boller gik programmet for alvor i gang. Nede i foredragssalen blev vi præsenteret for Sagnlandets tre pottekonere, der skulle hjælpe os gennem dagen: Inger Heebøll, der var hovedansvarlig for at styre brændingerne, Marianne Gjedsø Smith og Inger Hildebrandt (også kaldet 'Gammelpot'). Efterfølgende blev vi delt i to hold, der skiftevis skulle brænde og lave potter. Siden vejret fortsat var ualmindelig varmt og tørt, kunne vores aktiviteter uden problemer foregå i det fri det meste af tiden, og lige så snart Sagnlandet åbnede for gæster, havde vi hele tiden mange tilskuere. Dem tog en fjerde medarbejder ved pottehuset, Christella Bramford, sig af. Der var faktisk imponerende mange gæster i Sagnlandet weekenden igennem. Parkeringspladsen var fyldt op, og der kom ligeledes busser med rejseselskaber. De besøgende får rigtig meget for pengene. Sagnlandet består af fire områder spredt

over et stort areal. Man kan se scenarier fra stenalder, jernalder, vikingetid og 1700-tallets husmandsbrug, og i alle afdelinger er der hjælpere tilknyttet, der med både udklædning og aktiviteter gør perioderne levende for publikum, som også selv kan få lov til at prøve en masse.

Potteriets to bygninger er dem til venstre i billedet

Pottemagerværkstedet nede ved karpedammen består af to bygninger, og vi startede i det mindste af dem, hvor vi først skulle ælte kvartssand i leret i et blandingsforhold 1:3. Den større bygning, som huser selve pottemagerværkstedet, er forholdsvis ung, kun ca. 100 år, og hørte oprindeligt til Ledreborg Slot. To familier havde boet i det i sin tid. Her blev pottemagerne med deres såkaldte "stokke" (kegleformede kløs, hvor den spidse side vender nedad) bænket omkring bordet og fik en demonstration af Marianne og Gammelpot. Vi fik udleveret det såkaldte "grydefjæl" (bræt), en "grydeklud" og en skål med slikker.

Brættet placeres på skødet, og stokken drejes rundt i det glatte lag slikker på brættet. En hånd styrer leret indefra og den anden udefra. Når man ser det, minder det utrolig meget om at dreje, så vi gik selvfølgelig fortrøstningsfulde i gang. Hvor svært kunne det lige være? Meget svært, viste det sig! Det var SLET ikke som at sidde ved drejeskiven. Især tricket med at lave kantprofilen med den

fugtige klud viste sig at være noget af en udfordring. Der blev svedt, bandet og grint ret meget omkring bordet, og pottekonerne fik travlt med både at rette og redde.

Når jydepotten er så lang som til at have fået sin kant, skal den tørre, før man kan banke maven ud i den endelige facon. De rigtige jydepottekoner havde selvfølgelig altid flere krukker i gang, så der altid var én, der kunne arbejdes videre på. Vi andre spiste bare frokost. I det flotte sensommervejr kunne vi sidde ude bag køkkenet og nyde udsigten over det fine bakkede terræn.

Nu er der ved at være kant på potterne. Pyhhh!

Mens hold B havde været i gang med jydepotterne, havde hold A startet en milebrænding, og så blev der byttet. Til milen skulle vi først grave græstørvene væk fra en brændepøt på ca. halvanden meter i diameter. Tre steder placerede vi nu nogle kraftige rundpinde på ca. 10 cm i diameter, der strittede ud af cirklen og skulle fungere som luftkanaler. Bunden blev belagt med sten, og oven på det stabledes vores emner. Krukkerne skulle lægges tæt mellem hinanden, små puttes ind i større, og hele tiden stoppede vi halm i mellemrummene. Til slut blev bunken dækket med et lag tynde pinde.

Der kløves brænde til milen, og emnerne stilles frem

En god blanding af potter og halm

Her er der plads til et pyrometer

Hold A lægger deres brænde ganske nydeligt

Undervejs var der også lige blevet stukket et pyrometer i bunken, der så igen skulle dækkes med et lag halm. Herefter anbringer man nogle lidt større brændestykker med ca. 20 cm mellemrum hele vejen rundt, og hele denne anordning skulle nu dækkes med græstørv. Ved en original vestjysk milebrænding ville man selvfølgelig ikke have brugt træ som brændsel i milen, men lyngtørv.

Græstørvene til milen gravede vi i en eng lidt derfra, og der blev eksperimenteret med, hvordan tørvene skulle vendes. Ved hold A havde de vendt græssiden udad, så derfor skulle hold B selvfølgelig-

Nu er milen klar til at blive dækket med græstørv

lig vende græssiden indad for at se, om det ville påvirke brændingen. Nu var milen klar til at blive tændt. Nabomilen var allerede godt i gang med at ryge.

Færdig mile A

Ild på

Nu ryger den, så kan man godt ta' en kop kaffe

Målet var at komme op på mellem 500 og 600 grader, og at der ikke på noget tidspunkt skulle gå ild i milen, således at der hele vejen igennem var en iltfattig atmosfære derinde. Med til opgaverne med milen hørte derfor også at fordele milevagter. Hver anden time natten igennem skulle vi tilse milerne

og sikre os, at de kun udviklede røg og ingen flammer. Den sidste handling, inden milen kunne tændes, var at placere en lille lykkebringer i brændingen.

En frodig lille lykkebringer

De medlemmer, der havde startet deres jdepotter om morgenen, var over middag klar til at komme videre med næste arbejdsstrin, hvor selve pottens facon drives frem med den såkaldte "taanstjen" indefra. Igen har man potten på skødet og arbejder indefra med den ene hånd, mens den anden støtter udefra og drejer rundt. Men nu bruges grydefjælet ikke længere. Når potten bliver bulet mere og mere ud, sker det ofte, at den revner, og der kan også sagtens opstå huller, fx når man piller sten ud af leret undervejs. Men leret er så plastisk, at man bare smører huller og revner til igen, uden at der sker noget som helst ved det. De garvede pottekoner undgår dog for det meste at finde små og større sten i potten, da de håndælder leret en ekstra gang, før de slår deres stok op. De genbruger også hele tiden leret undervejs, sådan at man fx til hanke og ører er sikker på, at der ikke er sten i leret.

I den film vi havde set, monterede pottekonen krukens ører allerede helt tidligt, altså før hun overhovedet begyndte at formgive maven. Det var os simpelthen en gåde, hvordan hun var i stand til at styre det. Potten susede jo rundt og rundt på lårene af hende, men aldrig gik det ud over hankene! I det hale taget havde det set ret let ud i filmen, men også anden del af formgivningen med taanstjenen viste sig at være hulens svært.

Se nu godt efter hvordan stenen bruges

Vi var mange, der mest skrabede det overskydende ler af bagefter frem for at fordele det jævnt og tyndt til en buttet facon. Til denne næste del af formgivningen bruger man den såkaldte "skawknyw", en smal, aflang kniv, slebet i en buet facon. Hvor er det i øvrigt nemt at høre, at jydepottefremstillingen er født i Vestjylland.

Der er gang i æ skawknyw

På sammenskudsbasis blev der nu rettet an til et overdådigt aftensmåltid, hvor humøret var højt, og vi som sædvanlig havde rig mulighed for både faglig og social networking. Men aftenens program var på ingen måde slut efter maden. Kl. 20:00 begav vi os ned til foredragssalen, hvor geolog ved GEUS (de nationale geologiske undersøgelser for Danmark og Grønland) Erik Skovbjerg holdt et oplæg om tertiært ler i den jyske undergrund. Erik var kommet ind i billedet, fordi Christian Glahn igennem længere tid havde forsøgt at opspore tilgængelige lerforekomster, bl.a. noget der kunne bruges til jydepotter. Sagnlandets eget forråd af velegnet ler er nemlig ved at svinde ind.

Når man er geolog, interesserer man sig faktisk voldsomt for ler, men af helt andre grunde, end pottemageren. Og hvordan kan det nu være? Geologer arbejder typisk med en af to ting: Enten leder de efter olie, eller også leder de efter grundvand (drikkevand), og i begge tilfælde skal der være et lerlag til stede, som har indkapslet de dyrebare

dråber. Derudover er der et tredje tilfælde, hvor geologer interesserer sig for ler: Det er, når man skal finde ud af, om en undergrund er egnet til at bygge på. Hvis der er for meget plastisk ler et sted, hvor store fundamenter skal ligge, som det fx var tilfældet ved den gamle Lillebæltsbro, bliver fundamentet ustabil, da leret stadig vil suge og afgive vand fra området.

Lerlag findes der masser af i Danmarks undergrund, men bare ikke altid sådan, at man kan komme til dem. De fleste lerforekomster ligger faktisk i havet og er fremkommet ved, at organisk materiale er sunket til bunds og har lagt sig tilrette der - et lag undersøisk lort populært sagt. Men da vi pottemagere hellere vil have adgang til lerlag på land, hvor vi kan grave det op, kan vi med fordel samarbejde med palæogeologien, som forsker i, hvordan landskabet har set ud - og ikke mindst forandret sig - for millioner og atter millioner år siden.

I sit foredrag starter Erik med de ældste af de her ufatteligt gamle lerlag og bevæger sig derfra op gennem Danmarks undergrunds historie. Vi hører om, at de forskellige lerlag er opstået på meget forskellig vis. Dels kan de være gammel havbund, der er dukket op, dels er de dannet ved at langtidsforvitret granit er skyllet ud i store floddeltaer gennem flodvand, og dels består de af omdannet vulkansk aske efter vulkanudbrud og meteornedslag. Geologerne har en masse fancy geolognavne for de forskellige typer lerminerale - illite og smectite

Stillbillede fra Eriks animationsfilm

for eksempel - og de klassificeres efter, hvor stor afstand der er mellem de enkelte plader i lermolekylerne. Det er selvfølgelig noget virkelig småt noget at måle på, så det kan kun gøres ved at røntgenfotografere. Afstanden måles i Ångström.

Vi ser en virkelig spændende animationsfilm, der meget anskueligt viser, hvordan kystlinjen i det område, der først meget, meget senere blev til Danmark og Norge, har set ud og flyttet sig frem og tilbage gennem tider med hhv. varmere og koldere klima med tilsvarende højere og lavere vandstand. Filmen kan man tjekke ud på GEUS' videokanal på nettet, som hedder undergroundchannel.dk. Kigger man på Danmarks og Norges nuværende kystlinje, der er aftegnet som gule streger under animationerne, er det påfaldende, over hvor lang tid den "gamle" kyst var aldeles stabil, men samtidig altså så fuldstændig anderledes ud.

Det nuværende landskab er da også, geohistorisk set, ret ungt, og det skyldes en kombination af istid og pladetektonik. Hvis det ikke havde været for det, ville 150 millioner års aflejringer nu have ligget pænt og ordentligt oven over hinanden, læsbare som årringe i et træ. Men sådan skulle det ikke være. Istiderne væltede det hele rundt og efterlod et værre rod af aflejringer i forskellige aldre, mens de store kontinentalplader forskubbete sig og bl.a. dannede Norges fjelde og Den Jyske Højderyg.

Geologerne er altså nødt til at kunne tidsbestemme leret i dette virvar. Når de ved, hvilken periode leret er fra, har de nemlig et fingerpeg om, hvorvidt der kan være hhv. grundvand eller olie nedenunder. Til deres tidsfastsættelse bruger de noget, de kalder "dinoflagellatcyster". Dinoflagellater er mikroorganismer, der ifører sig et hylster mod kulde om vinteren. Disse afstødes, når det bliver varmt igen og bliver aflejret som bittesmå fossiler, kaldt cyster. Og beskaffenheden af disse fossile 'vinterfrakker' eller dinoflagellatcyster er således geologernes svar på en kulstof 14-analyse.

Eriks gennemgang af de forskellige lertyper rundt om i landet var både spændende og lærerig. Sådan et indblik i jordens historie er et eller andet sted ret svimlende, og man værdsætter pludselig ikke bare muligheden for at købe færdigblandet ler hos en tilforladelig grossist, men også den kendsgerning, at vi her i Danmark kan tappe det reneste grundvand af hannerne og forhåbentlig vil kunne gøre det i mange år ud i fremtiden.

Efter foredraget gik adskillige deltagere til køjs, mens andre holdt sig vågen for at passe de første milevagter. Det var en fantastisk klar og stille nat,

og Sagnlandet lå som fortryllet i månelysets skær. Lommelygterne var slet ikke nødvendige, når man skulle finde vej ned til milerne, der stod lige så tyst og røg helt uddramatisk. Vi aflæste temperaturerne, førte dem ind i brændelogsbogen, og så kunne man skynde sig i seng igen

Om søndagen skulle vi dog tidligt op, for allerede kl. 9:00 var Inger Heebøll klar til at sætte en grydebrænding i gang. Den skulle jo gerne nå at både brænde og køle ned igen, inden vi skulle hjem. I den gamle film om jydepotter havde vi netop set en grydebrænding blive gennemført, men vores ville nu ikke blive helt som i filmen. En af forskellene var, at vores potter ikke forud var blevet "smøget". De gamle pottkoner satte nemlig deres gods til tørre i "æ braandhus", en særlig røgovn, hvor de stod lige til de var helt blanke og sorte af røgens sodpartikler. Det sikrede dels, at godset var helt tørt, og nogen mener desuden, at tjæren i skærven nedsatte dens smeltepunkt. Potternes sorte farve på det tidspunkt skal dog endelig ikke forveksles med den kulør, de færdige emner får af den reducerende brænding.

Også til grydebrændingen afprøvede vi to forskellige fremgangsmåder. Ved den ene stablede vi godset op og sænkede dækgryden ned over stakken, mens vi ved den anden fyldte dækgryden oppefra og vendte hele molevitten om på hovedet til sidst. Ligesom ved milerne havde vi selvfølgelig pakket emnerne godt og tæt, med halm i alle tænkelige og

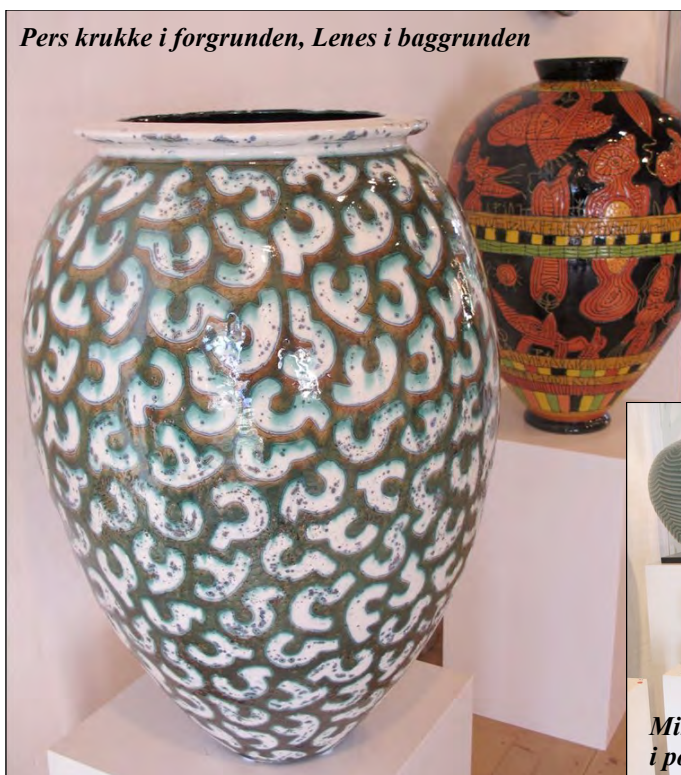
utænkelige mellemrum. Dækgydernes nederste kant blev tætnet med aske, så der ikke kunne komme luft til godset, og så flytter man forberedte gløder langsomt tættere og tættere på. I Vestjylland fyrede pottekonerne selvfølgelig deres grydebrændinger med lyngtørv. Forskellen mellem mile- og grydebrænding er i princippet ikke ret stor, da begge lader brændingen foregå i en reducerende atmosfære. Den afgørende forskel ligger mest i omkostningerne: Der skal langt mindre brændsel til for at gennemføre en milebrænding. Men den er så selvfølgelig også langt længere om at blive færdig, og temperaturen i vores miler blev heller ikke lige så høje som i grydebrændingen.

Brændslet er flyttet meget tæt på gryderne nu, men endnu kan man se de små lykkekuglere for oven

Mens milerne og grydebrændingerne blev passet af utrættelige Inger Heebøll, kørte en større flok medlemmer den korte tur forbi Ledreborg slot ned til Gl. Lejre for at besøge keramikerparret Lene Regius og Per Weiss. Vi parkerede ved Lejre Museum, for keramikerne bor lige overfor, hvilket de har gjort siden 1988.

Pers krukke i forgrunden, Lenes i baggrunden

Vi fik en rundvisning i parrets udstillingsrum og værksted og en fortælling om deres baggrund. Udover at Per har suppleret sin danske keramikeruddannelse med en læretid i Japan, har deres møde med den gamle håndværkstradition i Grækenland haft særlig stor betydning for deres tilgang til keramikken. Her var de med til at dreje kæmpestore, klassiske forrådkrukker og har arbejdet med store krukker lige siden, de sidste par år dog med hjælp fra vores medlem Bjarne Puggaard.

Umiddelbart virker Per og Lenes værksted ikke voldsomt stort, taget i betragtning, at der produceres ganske store krukker derinde, men alt er supergodt gennemtænkt, og der er smarte, hjemmelavede hjælpemidler som hejseværk og transportvogn. Særligt inspirerende er deres forskellige dekorationsteknikker. Per arbejder med mange lag oxyder oven på hinanden, en savklinge til at ridse rillestruktur i skærvn og voks til at afdække sine snørklede mønstre med. Lenes dekorationer er mere farvestrålende med stor variation på den enkelte krukke. Hun er inspireret af den gamle Cobra-bevægelse, hvor folkloristiske udtryk og motiver blev gjort nutidige.

De store krukker brænder Lene og Per i et fint ovnhus bag værkstedsbygningen, og vi blev fascineret af deres løsning med at sænke ovnens top som en klokke ned over dens basis. Her er det dog kun effektivt at brænde, når det er varmt nok, så om vinteren ligger det stille, og de nøjes med at brænde mindre emner i deres ovn indenfor.

Per fortæller om ovnen

Mindre krukker i porcelæn

Pers typiske savklingemønster

*En griselampe tørrer
krukken indefra*

Sprøjtekabinen

Det var svært at løsrive sig fra de utrolig flotte krukker og det inspirerende værkstedsmiljø hos Lene og Per, men vi måtte tilbage til frokost og vores brændinger

Der blev en del ventetid, mens brændingerne kølede ned, men der var også stadig mange jydepotter at arbejde videre med (og man kunne altid tage et stykke kage). Når jydepotten har fundet sin endelige facon, skal den have den sidste finish, det vil sige, at den skal glittes. Her skal skærven være lige tilpas tør, så den kan bearbejdes med glittestenen. Pottekonerne glittede ofte hver deres signaturmønstre, hvilket man også kunne se i filmen. Mens folk fik lagt sidste hånd på deres potter, valgte ud og forkastede dem, der ikke skulle overleve, var brændingerne efterhånden kølet så meget ned, at de kunne åbnes. Man skulle dog stadig være varsom med at lægge de færdige emner i det fugti-

Potter i mange farver dukker frem af milen

ge græs, og lige til det sidste skulle vi passe på, at der ikke gik ild i brændslet. De færdige potter var ikke alle lige så sorte, som folk havde ønsket sig. Til gengæld havde mange af de små lykkebringere overlevet brændingerne, og det til trods for, at de jo havde været helt nylavede, da de blev lagt i ilden.

Det spillede tilsyneladende ikke den store rolle, hvilken variant brænding vi havde brugt, men det er selvfølgelig også svært at vurdere, da alle emnerne i forvejen havde været vidt forskellige. Nogle havde været forglødede, der var blevet brugt alle mulige lertyper, og emnerne havde ligget forskellige steder. Under alle omstændigheder var det rigtig sjovt at se alle resultaterne og regne baglæns til årsager og virkning. De færdige potter kunne til sidst med fordel gnides med en tot fedtet fåreuld.

Her ved de åbnede brændinger tog vi afsked med hinanden. Det var blevet sidst på eftermiddagen, og folk var nu virkelig fyldt op af indtryk og klar til at tage hjem. Men selvfølgelig blev der først sagt stort tak til alle dem, der havde været involveret i tilrettelæggelsen af denne superfede, spændende og inspirerende workshop!

LÆS I NÆSTE NUMMER:

**SIDSTE NYT OM FÆLLESUDSTILLING
PORTRÆTTER AF NYE MEDLEMMER**

STRØJER LER

Strøjer Ler har siden 1970 fremstillet og leveret ler, glasur samt dekorationsler. Nyheden i 2016 er sort stentøjsler, sortbrændende 0-0,2.

Sommertilbud 2016

Ved køb af 350 kg. stentøjsler på en gang inden 31. oktober leveres det fragtfrit til en adresse i Danmark. Kan kun bestilles på mail eller telefon inden for normal kontortid mandag - fredag kl. 8.00 - 16.00.

STRØJER LER

Bogyden 12, 5610 Assens, T+45 64 79 10 10, strojerler.dk, gs@strojertegl.dk

Elvarmeteknik

Elektriske ovne til bearbejdning af glas

Elektriske kammerovne til keramik

Maskiner og udstyr

Elektriske topovne til keramik, op til 1320°C

ROHDE

Keramik, glas og stentøjsovne
Varmespiraler, automatik, termoføler og
guldsikringer
SALG - SERVICE

Jørgen Bang Oldhøj
Telefon +45 8626 0107
www.elvarmeteknik.dk

Benny V. Christensen
Import Export Agentur

TOTAL - LEVERANDØR TIL DEN KERAMISKE INDUSTRI

- Importør af VINGERLING' keramiske lertyper
- Importør af FERRO's keramiske glasurer og oxyder
- Levering med egen bil

Humblevej 26 B, Kædeby, 5932 Humble
Telefon 62 57 12 80 - Telefax 62 57 29 37 - Mobiltelefon 20 46 39 98
e.mail: bennychristensen@c.dk